

ZİYA GÖKALP

➤ Hayatı ve Sosyoloji anlayışı = 1876-1924 Diyarbakır

- Türk Sosyolojisinin kurucusu.
- 1914 yılında Sosyoloji kürsüsünü kurarak “*ictimaiyat*” dersleri verdi.
- **Durkheim**’ in görüşlerinin etkisinde kalmış ve onun görüşlerini Türkiye’ ye aktararak temsilciliğini yapmıştır.
- **Eserleri = Türkleşmek – İslamlaşmak ve Muasırlaşmak – Türkçülüğün esasları**
- **Pozitivist ve Determinist** bir sosyoloji anlayışını ortaya koyar.
- Toplumcu, dayanışmacı, ilerlemeci, milliyetçi, Batıcı ve laik bir sosyologdur. Batı tipi bir toplum modeli oluşturmak ister.
- Toplamlar; aşiret, kavim, ümmet aşamalarından geçerek **millet** aşamasına gelirler.
- Sosyolojiyi = **Evrensel sosyoloji – Milli sosyoloji** olarak ikiye ayırır.
- **Kısmi Batılaşmadan** yanadır.
- **Batıcılık, İslamcılık ve milliyetçilik** görüşlerini sentezleyen ilk sosyologdur.

➤ Milliyetçilik anlayışı

- **Batıcı ve milliyetçi bir toplum** oluşturmayı amaçlar.
- Kültür milliyetçisidir. **Irkcılık karşıtı bir milliyetçilik** anlayışı geliştirmiştir.
- **Milliyetçilik**; Ulusal bir ülkü oluşturulmadan ve sınırlar belirlenmeden bilinçli bir millet olunamaz.
- **Millet** = Dil, din, ahlak ve estetik bakımdan ortak olan, ortak duygular taşıyan, aynı eğitimi almış bireylerden oluşan kültürel bir toplumdur.

➤ Kültür ve Uygarlık ayrımı

• Kültür	Doğuda	Ulusal	Çevreye yerele ait	gelenekler töreler değerler	Subjektif
• Uygarlık	Batıda	Uluslararası	Merkeze ait	akıl, bilim, yöntem, teknoloji	Objektif

➤ Halkçılık anlayışı

- Halkçılık halka dayanmaktadır. Halk saflığını koruyan kesimdir. Irklar, cinsler, uluslar, sınıflar arasındaki eşitsizlikler ortadan kaldırılmalıdır.
- Her toplumun 2 uygarlığı vardır. **Resmi uygarlık ve Halk uygarlığı**

➤ Dil ve Edebiyat

- **Ulusal** bir **dil ve edebiyat** anlayışına sahiptir.
- **Ulusalçılığın** en önemli 2 bileşeni = **Dil - Din**
- **Ulusallaşma** ancak = Türk dilini yabancı dillerin etkisinden kurtarmakla gerçekleşir.
- Dil ulusun temelidir. Sanat, kültür, düşünce, din gibi dili aracılığı ile ifade edilir. Gökalp aşırı bir **öz-Türkçeci değildir**. Türkçe her düzeydeki halkın kolayca anlayabileceği bir araç haline getirilmelidir.

➤ Din, Eğitim ve Ekonomi

- Osmanlı toplumunda **dinin** rolünü sınırlandırmayı, laikleşmenin önünü açmayı dener.
- Bireyin Kültüre uyumu, Eğitim ile oluşur.
- **Eğitim**; Yetişmiş neslin, gençlere fikirlerini ve hislerini vermesidir. Milliyetçi bir eğitim anlayışı.
- Milliyetçi, korumacı, devletçi ve dayanışmacı bir **ekonomi** anlayışını 1910’lardan itibaren oluşturmaya başlamıştır. **“milli burjuva”** oluşturulması için çaba göstermiştir.

➤ Eski Türkler ve Kadın

- Eski Türklerde sihir gücü kadına aittir. Şamanizm kadınlardaki kutsal güce dayanır.

➤ Türk Sosyolojisine katkıları

- Sosyoloji Ziya Gökalp aracılığıyla üniversitelere girmiştir.
- **Sosyolojizm ekolü** çok uzun yıllar ülkede egemen olmuştur. **Sosyolojizm ekolü** Toplum birey karşısında üstündür.
- İmparatorluktan cumhuriyete, çok uluslu yapıdan tek uluslu yapıya, ümmet anlayışından millet anlayışına geçiş.
- Gökalp düşünceleri, başta M. Kemal Atatürk olmak üzere pek çok üst düzey yöneticide etkili olmuştur.
- **Evrensel Sosyolojinin** amacı = Pozitivist anlayış doğrultusunda, toplumların yapısını, işleyişini ortaya çıkarmak.

PRENS SABAHATTİN

- **Hayatı ve Sosyoloji anlayışı** = 1879-1948 İstanbul
 - **Materyalizm, Darwinizm ve Pozitivizmden** etkilenmiştir.
 - **Science Sociale Ekolü** = gözlem yöntemidir. **Temsilcileri** = Le Play, Tourville, Demolins'in görüşlerini benimsedi.
 - Prens Sabahattin toplumsal sorunların **gözlem yöntemiyle** çözülebileceğini öner sürmektedir. Topyekun bir toplumsal değişmeye dayalı **Anglo-Sakson** toplumlarını örnek alan siyasal bir seçimidir.
 - Başlıca eseri **"Türkiye Nasıl Kurtulabilir?"** dir.
- **Toplumsal Değişme Anlayışı**
 - Türkiye'nin **eğitim** ve **yönetim** olmak üzere iki sorunu vardır.
 - **Yönetim sorununun çözümü** = merkeziyetçi yapıdan **ademi-merkeziyetçi** yapıya doğru değişmesi gerekir.
 - **Eğitim sorununun çözümü** = **Anglo-Sakson** eğitim anlayışı ile çözülür.
 - İki alanda Bütüncü yapıdan, Bireyci yapıya geçilmesi gerekir.
 - **Ademi Merkeziyetçi** = Halkın kendi kendini idare etmesi.
 - **Merkezi Yönetim** = İşlerin karıştırıldığı ve gevşek yürütüldüğü, iş sorumluluğunun tanımlanmadığı, özel hayatın ve girişkenliğin baskı altında tutulduğu memur sınıfının yönetim biçimi.
- **EĞİTİM**
 - Girişimci toplum için, **ademi-merkeziyetçi** eğitim anlayışına göre yetiştirmektir.
 - Okullardaki eğitim; teorik ağırlıklı bilgilerden oluşmaktadır. Bunun yerine öğrencilere gerçek yaşamda kullanacakları bilgiler verilmelidir.
 - Eğitim sistemi gençleri memuriyet yerine zenginliğin kaynağı olan tarım, sanayi ve ticarete yönlendirmelidir.
- **EKONOMİ**
 - Liberal bir ekonomi anlayışı = özel mülkiyete dayalı çiftlilere ve malikanelere dayalı büyük tarım işletmelerini esas alır.
 - Ülke ekonomisinin gelişmesi için kadınlarında üretime katılması gerekir.
 - Türkiye'nin kalkınmasını özel teşebbüsün geliştirilmesinde görür.
- **DİN**
 - Dinsel alanı bireyci ve bütüncü yapıya göre değerlendirir.
 - Dinin topluma olumlu ve olumsuz yansımalarını toplumsal özelliklerine bağlı olduğunu iddia eder.
 - Dinin toplumsal yapı ile bağlantısını görmek için aynı dinin farklı toplumlardaki uygulamalarına bakmak gerekir.
 - Protestanlık Bütüncü toplumlarda baskıcı, Bireyci toplumlarda özgürlükçüdür.
- **Türk Sosyolojisine katkıları**
 - **Science Sociale ekolü** yöntem anlayışı ve siyasal görüşleriyle etkili olmuştur.
 - Ülkenin siyasal ve toplumsal düzenini toptan **Anglo-Sakson** Batı dünyasına benzetmeye çalışan düşünceleri vardır.
 - **İzleyenler** = Mehmet Ali Şevki Sevündük, Selahattin Demirkan, Tahsin Demiray, Nezahat Nurettin Ege.
 - **Etkilenenler** = Nurettin Kösemihal, Fahri Fındıkoğlu, Cahit Tanyol, Cavit Orhan Tütengil, Hilmi Ziya Ülken, Ankara ekolü sosyologları.
 - Türkiye'de ilk alan çalışması yapan Sosyolog = **Mehmet Ali Şevki Sevündük**
 - **Mesleki İhtimai Mecmuası' nın** çıkarılmasına öncülük etmiştir.

Mehmet İzzet

➤ Hayatı ve Sosyoloji anlayışı = 1891-1930 İstanbul

- Sosyolojinin sivil alanın bilimi olması gerekliliğine inanan **Pozitivist ve İdealist**
- **Okulları; Galatasaray lisesi, İstanbul Darülfünun Hukuk Fakültesi, Sorbonne, Paris de Louis Le Grand**
- **Felsefe** düşüncesini birkaç arkadaşıyla birlikte Darülfünuna soka bir müderristir.
- Düşünce yapısı onu, sosyolojiden felsefi idealizme ve özellikle de Alman romantiklerinin idealizmine götürmüştür.
- En önemli eseri = **“Milliyet Nazariyeleri”**
- Hareket noktası Gökalp’in ortaya attığı problemlerdir. Bu problemlerin başında **“birey-toplum ilişkisi”** gelir. İzzete göre; Toplum içinde yaşayan insanın eylemleri topluma bağlıdır. Bireyin hayatı toplumdan ayrı incelenemez. Bu nedenle bütün manevi değerlerimizi bu toplumda aramalıyız.
- **Diyalettik sentez’** ile toplumsal belirlemcilik karşısında bireyin özgürlüğü ikileminden çıkmaya çalışır.
- **İlk denemesi; Muasır Hayat ve Büyük Adamalar**
- Siyasi menfaatlere göre değil Toplumsal değerlere göre; **Milliyet Nazariyeleri ve Milli Hayat.**
- İzzetin dayanağı sosyoloji yalnız olguları görmek ve olması gereken ile ilgilenmemek iddiasındadır.

➤ Milliyet Kavramı ve Milli Hayat

- Milliyeti bir şuurlaşma, hürriyete dair bir şuur olmasından hareketle toplumsal hürriyeti sağlayarak bir ideal olarak tespit eder.
- Milliyet bir ülküdür. Bu duygu; siyasetçiler tarafından bir menfaat araç olarak kullanılmaktadır.
- Milliyet bizden kayıtsız şartsız ve mutlak surette fedakarlık talep eden, itaat isteyen kutsi bir araçtır.
- **Millet;** bir devletin hukuki düzenlenmesine dahil olan fertlerin toplamına denir.

➤ Millet ve Devlet Ayrımı

- Millet kavramını anlamak için tarihe bakmak gerekir. “Bugünkü vatan, milli vatandır, dünkü vatan her şeyden önce bir hanedanın malı sayılırdı.
- Milletin kalkınması için fikri **ademi-merkeziyet** şarttır.

➤ Sosyoloji

- Sosyolojiden olgusal bir şey olarak bahseder. Amaç bir ispata ulaşmak değil, bu olumlu şeyin, olumsuz sorunlarını göstermektir. **“İçtimaiyatın Noksanları”**
- Sosyoloji kuramsal ilim olmalı, siyaset onun uygulamasını teşkil etmelidir.

➤ Cemiyet

- “muasır medeniyet, cemiyet ve fert, cemiyet ve büyük adam, milliyet gibi sorunlarla ilgilenmiştir. Hepsinden önemli olan **cemiyettir**. Teknoloji sayesinde cemiyet ilerler.
- Sosyolojinin ilk amacı **Cemiyetlerin tasnifidir**.
- Türkçede cemiyet= **Toplanma**
- İş bölümünün git gide çeşitlenmesi nüfus yoğunluğunun artması sonucudur.
- Cemiyetleri sınıflandırmak için; Bireyler arasında ortak olan amaçlar, düşünceler. Bu amaçlara, düşüncelere uygun teşkilat
- Cemiyetlerin sınıflandırılmasında = **İş bölümü**
- **Toplumun Cemiyet olması için;** Bireylerin birlikte işlemleri, çalışmaları ve birbirine etki etmeleri
- **Kültür** “Nasıl yaşamalı ?” sorusuna **“Ülkü için”** cevabını verir
- **Medeniyet** “Nasıl yaşamalı?” sorusuna **“Makul bir şekilde”** diye karşılık verir.
- Kültür bize **amaçlarımızı** gösterir, Medeniyet ise **araçlarımızı**
- **Toplumların evrimi sorusunda genetik metodundan yararlandığı; Baldwin**

Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu

➤ Hayatı ve Sosyoloji anlayışı = 1901-1974

- İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinde görev yapmıştır.
- Çalışmalarının temel amacı *“Türkiye’de yerli ve milli bir düşünce geleneği kurmaktır.”*
- Başlıca eserleri= *İçtimaiyata Giriş – Hukuk Sosyolojisi – Metodoloji – İktisat Sosyolojisi Bakımından Sosyalizm 1-2*

➤ Sosyoloji

- Eski yada yeni sosyolojinin konusu *“toplum” (Cemiyet)* ‘dir.
- *Altınova Araştırması / Organizmacı-evrimci*
- Durkheim ve Gökâlp Sosyolojinin konusunu *“Sosyal Realite”*

➤ Sosyolojinin Metodu

- **1. Determinizm ve Hürriyetçilik** = Doğa bilimlerinde olduğu gibi Sosyal bilimlerde de mutlak hakikatler peşinde koşmanın doğru olmadığını belirtir.
- **2.Tarihi Metot** = Geçmişini aydınlatarak mevcut durumunu açıklamaya çalışır.
- **3.Bütüncü Görüş** = Sosyoloji her bir disiplini “nokta” halinde tasarlar ve tarihi hava ve sosyal şartları bu noktaya kuvvetli bir projektör gibi tutar. Karmaşık bir yapıya sahip olan toplumsal olayların **Gestaltçı-Bütüncü görüş** çerçevesinde açıklar.

➤ Türkiye’de Kültürel Hayat ve Aydınlar

- **1.Sosyal Değerleri Birbirinden Ayırma** = Bilim ve Felsefeyi ilgili olmayan Din ve Siyasete karıştırmaktan ileri gelmiştir.
- **2.Aydın-Toplum Etkileşimi** = Avrupa’da ortaya atılmış düşünce sistemlerinin düşünürlerimiz tarafından aynen taklit edilmesidir.
- **Kültürde Ademi-merkeziyet’ in Sağlanması** = Kültürel hayatın canlanması, ülkenin her tarafındaki kabiliyetlerin ortaya çıkarılıp değerlendirilmesi.

➤ Devletin Kültürel Hayatta Rol Alması

- Devlete *“kültür devletçiliği”* yapma görevini verir.
- Kültürel faaliyetlerin korunması.
- Siyaset alanına kaymış bilim insanlarını, bilim alanına çekme.
- Bilimsel ve felsefi **teşkilatlanmayı** sağlama.

➤ Türkiye’de Eğitim

- **Üniversite Özerkliği** = Ülke ve çevre sorunlarından haberdar olup onlara çözüm arayan
- Türkiye’nin meselelerinden ve eğitimden kopuk görüşündedir.
- **Yükseköğretimde verimlilik** = Yetiştirilen öğrencinin sayısı değil, kalitesinin yüksek olması.

➤ Eğitim ve Öğretimde temel ilkeler

- **Şahsi Teşebbüs** = Eğitim alanlarında temel bir ilke ve amaç olarak almaktadır.
- **Ademi-Merkeziyet** = İdari ve Eğitim hayatının yeniden düzenlenmesi.
- **Niteliğin Esas Alınması** İlkesi = Diplomalı olmayı değil, Türkiye’nin muhtaç olduğu birer şahsiyet.
- **Öğretmenliğin Değerinin Yükseltilmesi** = Öğretmenlerin maddi ve kültürel durumları düzeltilmeli.
- **Meslek Koşulları** = Teşkilatlanmasına önem verir.
- **Eğitim il Ekonomi arasında koordinasyon sağlanması** = Her toplumda eğitimin sorunu toplumun sosyal bütünlüğüne bağlıdır.
- **Türk sosyolojisine yaptığı katkılar**; Tarihi bakış açısıyla olguları, çeşitli kuruluşları incelemek. Bütüncü yaklaşımı temellendirmeye çalışmak.
- **Metodolojik görüşleri açıklamak için**; Determinizm ve hürriyetçilik - Tarihi Metot - Bütüncü Görüş
- **Fındıkoğlu savunduğu görüş**; Sosyal bilimlerde mutlak hakikatler peşinde koşmak doğru değildir.
- Batı medeniyetinden hangi unsurların alınacağı konusunda hem fikir olduğu sosyolog = **Mümtaz Turhan**

Mehmet Ali Şevki Sevündük

➤ Hayatı ve Sosyoloji anlayışı = 1882-1963

- 1907’de Hukuk’ dan mezun olmuştur.
- Tüm çalışmaları **“Osmanlı Tarihinin Sosyal Bilimle Açıklaması”** adlı kitabında toplamıştır.
- Anket, gözlem, monografi tekniklerini esas alan **Science Sociale** ekolünü, alan araştırmalarıyla yürütmüştür. Türkiye de Science Sociale’nin gerçek temsilcisi olur.
- **Prens Sabahattin’i** takip etmiştir.
- Monografik incelemelerin önemini vurgular.
- **Objektif Bilim**; Anket yapmak – Doğrudan Gözlem yapmak – Vesika toplamak.
- **Sosyolojinin laboratuvarı** – Ankettir.
- **“Mesleki içtimai” dergisiyle** Science Sociale ekolünün canlandırmayı dener. **Köy sosyolojisini** merkeze alan çalışmalar yapar.
- Sosyolojinin objesi **insan gruplarıdır**. Bunun için **monografik ankete** başvurur. Olaylar yerinde ve yaşanırken gözlemlenir.

➤ Köy Sosyolojisi

- Köye yönelik sosyolojik ilgi 1918’ de **Mesleki İctima Cemiyeti’**nin kurulmasıyla başlamıştır.
- 1936 yılında **“Kurna Köyü Araştırması”** Türkiye’de ki ilk alan araştırmasıdır.

➤ Eğitim Sosyolojisi

- Eğitim; toplumsal, ekonomik ve siyasal yapıya bağlıdır ve ilişkisi vardır.
- Sosyolojinin gösterdiği yola girmek için, aile ve tüm eğitim sistemini kökten değiştirmek gerekir.
- Girişken iş adamları yetiştirecek **bireyci** bir eğitim felsefesine ihtiyacı vardır.
- Bireyler aileden ve okullardan aldıkları bu eğitimle iş yaşamında başarı alacaktır.

➤ Aile Sosyolojisi

- Prens Sabahattin görüşlerini tekrarlar.
- **Üretim ilişkileri** açısından ailenin önemine dikkat çeker.
- **Bireyci aile, girişken bireyler yetiştirir**.

➤ Osmanlı Tarihini Açıklama Çabaları

- **Science Sociale** ile açıklamaya çalışır.
- Kendiliğinden biten otlaklar yarı göçebe yaşam biçimine elverişlidir. Geçimlerini göçebe çobanlık ile sağlarlar. Stepte kişisel mülk yoktur. Tarıma elverişli olmayan yüksek yaylalardaki otlak stepleri Kamucu toplumları ortaya çıkarmıştır. Çobanlarla ekincilerin birleşmesiyle Sipahiler ortaya çıkmıştır. Türklerin bir kısmı İran üzerinden Anadolu’ya gelmiştir. Tarımcı toplumlarla çatışmıştır. Çobanların bu saldırılarına dayanamayan yerli tarımcılar, sonunda çobanları vergi karşılığı kendilerini korumaya razı etmiş. Göçebe çobanlar tarımla uğraşan bu topluluklar üzerine konarak devletler kurmuşlardır.
- Osmanlıda **Has** adı verilen topraklar – Şehzadelere aittir.

İsmayil Hakkı Baltacıoğlu

➤ Hayatı ve Sosyoloji anlayışı = 1886-1978 İstanbul

- Darülfünundan mezun oldu.
- 1917 Ziya Gökalp önerisiyle, Darülfünunda **eğitim sosyolojisi** dersleri verdi.
- 1933 üniversite reformunda **kadro dışı** bırakıldı.
- Eğitim alanında **Rousseau**, Felsefe alanında **Bergson**, Sosyoloji alanında **Durkheim**. Bütün alanlarda **Ziya Gökalp** etkilenmiştir
- Türk gençlerinin örnek almak istediği kişiler ise **Atatürk** ve **İsmet İnönü**'dür.
- **Sosyolojizm ekolüne** mensup bir sosyologdur.
- **Eserleri**= Mürebberler, Tarih ve Terbiye, Tiyatro, İçtimai Mektep, Türke Doğru, Batıya Doğru, Sosyoloji, Halkın Evi, Pedagoji'de İhtilal, Ziya Gökalp, Türk Milliyeti, Adam Nasıl Yetişir Nasıl Yetiştirilir, Türk Plastik Sanatları, Atatürk, Yeni Adam dergisi

➤ Din Sosyolojisi

- Dünyada hiçbir toplum dinsiz değildir. Dinsiz bireyler olabilir ama **dinsiz toplum olmaz**.
- **Din ile Bilimde çatışmaz**. Bu çatışma yarım aydınların kafalarında mevcuttur. Tassup denilen hastalık da sadece onların kafalarında vardır.
- Bilim softalarının bilimi bilim olmaktan çıkarmaları gibi, onlarda dini din olmaktan çıkartır.
- Dinin 2 konusu vardır. = **1) İnceleme konusu olarak din** **2) İnanma konusu olarak din**

➤ Din, Dil, Millet, Milliyet, Batıcılık, Kültür-Uygarlık ve Faşizm

- Din konusunda **Milliyetçi** ve **reformist** anlayışa sahiptir. **Kuran'ın Türkçeye çevrilmesi**.
- Dinden sonra **Dil** 2. Etkendir. Dilsiz kalkınma, reform ve millet olamaz.
- **Temel hedefi**; Dine Müslümanlığa ulusal bir renk vermek.
- **Din ve millet ayrımına karşı çıkar**. **Milli kişilik** = 1.özü; **Milliyetçilik** 2.özü; **Din** 3.özü; **Sanat**
- Bir milleti millet yapan **"gelenek birliği"** dir.
- Avrupalaşmak **Batı uygarlığına** gitmek demektir.
- **Kültür ve Uygarlık ayrımı yapar**. **Batıcı, laik, milliyetçi** bir sosyologdur.
- **Toplumların evrimini** = Kabile, aşiret, derebeylik, site, millet.
- **Dinin incelendiği alanlar**; Din sosyolojisi – Din psikolojisi – Din metafiziği
- **Faşizme ve Irkçılığa karşı çıkar**.

➤ Eğitim Sosyolojisi

- Türk eğitim tarihinin **en önemli düşünürü** ve eylem insanıdır.
- Ezberciliğe dayalı, yerine **uygulamalı eğitime** dönük bir anlayış geliştirmiştir. **İngiliz eğitim sistemini** benimsemiştir.
- Eğitimin amacı; **sosyal kişilikler** yetiştirmektir.

➤ Kalkınma

- Dini ön plana çıkartır. **Dinsiz kalkınma olmaz**.
- Kalkınmanın 1.ilkesi = **Gelenekler**; gelenekleri tanımak ve korumak.
Kalkınmanın 2.ilkesi = **Nüfus Yoğunluğu**; Nüfusu arttırmak. Ülkeyi köy yığını olmaktan kurtarmak.
Kalkınmanın 3.ilkesi = **Eğitim**; Ticaret, Tarım, Endüstri kişiliği yaratan eğitim anlayışı bulmak.
- Mekanik toplumdan, **organik toplum yapısına** geçmek. **Batılı toplumlara benzemek**.
- **Nüfus artışının teşvik edilmesi gerekir**.

➤ Sanat Sosyolojisi

- Sanat **toplum** içindir.
- İlgi duyduğu **tiyatrodur**. Gerçeğin bütünlüğünü taklit eden tek sanattır.
- Roman, piyes, sahne eserleri kaleme almıştır.
- **Milli edebiyatı** oluşturmak için görüşler sürmektedir.
- **Sanat**, **Batıya** göre olmalıdır.

Hilmi Ziya Ülken 1901-1974 İstanbul

➤ Hayatı ve Sosyoloji anlayışı =

- Öğrencilik yıllarında Reşat Kayı ile beraber "Anadolu dergisini" 12 sayı el yazması olarak çıkardı.
- Osmanlıcılığa ve Turancılığa karşı **Türkiyeciliği** savundu.
- Anadolu kültürü ve folkloru üzerine yazılar yazdı. "**Anadoluculuk görüşü**"
- **1940 Felsefe kürsüsü, 1942 Sosyoloji kürsüsü** profesörlüğüne atandı.
- **1957 Ordinaryüs Profesörlüğüne** yükselmiştir.
- **Ülken**, Felsefe, Sosyoloji ve Psikoloji alanında eseler vermiştir. **Çok yönlü bir düşünürdür.**
- Türkiye'de sosyolojinin gelişmesini, **kendi şartlarına göre değerlendirmek gerekir.**
- Sosyolojinin ortaya çıkmasında **Tanzimat** önemlidir. Meşrutiyetinin ilan edilmesi ülkeye **özgürlük** ortamı sağlamıştır.

➤ Sosyoloji ve Meşrutiyet fikir akımları

- Osmanlının dağılmasına karşı **çözüm** olarak 3 fikir akımı = **Osmanlıcılık – İslamcılık – Türkçülük**
Osmanlıcılar = "bizi bir arada tutan siyasi coğrafyadır."
İslamcılar = "millet olmamızın bütünleştirici unsuru İslam dinidir."
Türkçüler = "bir sosyolojik birim olarak asıl gerçekliğin millet olduğu."
- Türkçülük üzerine eleştirilerle "**Anadoluculuk görüşünü**" geliştirmiştir.
- **Anadolu akımının öncüsüdür.**
- Sosyolojinin temelini **Ziya Gökalp** atmış. Necmettin Sadak, Mehmet İzzet, Hakkı Baltacıoğlu devam ettirmiştir.

➤ Sosyolojinin Konusu

- Comte'nin görüşlerinin **yanlış olduğunu**, **Dilthey** dikkat çekmiştir. Sosyoloji **emperyalizmine yol açacağını** düşünür.
- Ülken, doğru yöntemin **her ikisi arasında denge kurmaktan geçer.**
- Sosyolojinin asıl konusu = **Monografiler vasıtası ile parçalardan bütünlere doğru gitmek.**
Bu araştırmanın amacı = **yaşayan toplum tiplerini inceleyerek geçmiş cemiyetleri aydınlatmak.**
- **Sosyal ilişki alanının önemli olduğunu** düşünür. Sosyal olayların temeli ise; **"iş-organizasyon olaylarıdır."** Bu olaylar üzerine meydana çıkan din, ahlak, hukuk, sanat gibi sosyal olaylara **"Müştak içtimai hadiseler" (ikincil sosyal olaylar)**

➤ Sosyolojide Yöntem Tartışması

- Sosyolojinin yakın tarihinde geliştirilen 3 yöntem = **Sosyal Monografi – İstatistik Yöntem – Tarihi Yöntem**
- **Tümevarım** yöntemini kullanmak gerekir. **Özelden genele doğru yükselen bir araştırma.**
- Sosyal ilişkileri incelerken; temel olaylardan başlamak gerekir. Sebep yerine **fonksiyon**, katı determinizm yerine **ihtimali determinizm**. (Toplumsal yapısı, "**ihtimali determinizm**" ile açıklanabilir.)

➤ Toplum Nedir?

- Fertliklerinden ayrı bir hareket, duygu ve düşünce tarzı halinde bütünleşen bir varlıktır.
- **"Toplum Yapısı ve Soyaçekme"** kitabında toplumu açıklar.

➤ Anadoluculuk

- **Türkçülük** = Dünya üzerinde yaşayan **bütün Türkleri birleştirmek**. Ülkenin **Anadoluculuk görüşü** bu zeminde çıkmıştır.
- **Millet ve Yurt birbirinden ayrılmaz** aynı gerçekliğin iki yüzü, aynı bütünün parçasıdır.
- **Millet** = tarihi bir kuruluştur. Vatan sınırlarının çizilmesi, milli dinin doğuşu, milli kültürün gelişmesi uzun bir evrimin ürünüdür.

➤ **Hayatı ve Sosyoloji anlayışı =**

- İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe bölümünü bitirdi.
- Ankara Üniversitesi (DTCF) Dil Tarih Coğrafya Fakültesinde, McGill Üniversitesi Graduate Studies and Research Fakültesinde öğretim üyeliği yaptı.

➤ **Eserleri**

- **En önemli eseri = “The Development of Secularism in Turkey”** 1964’de İngilizce 1973 yılında Türkçesi **“Türkiye’de Çağdaşlaşma”**
- Niyazi Berkes’in = **Bazı Ankara Köyleri**, Türk sosyolojisinde ilk monografiler arasındadır.
- **“Türk iktisat Tarihi”** = Osmanlı Türk toplum yapısını, kitabında anlatır.
- **“İslamlık, Ulusçuluk, Sosyalizm”** kitabında = Suriye, Lübnan, Mısırda gezdiği izlenimler.

➤ **Çağdaşlaşma**

- Modernleşme yerine, Çağdaşlaşma kuramını kullanır.
- **“Türkiye’de Çağdaşlaşma”** kitabında, son 200 yıl boyunca ülkemizde meydana gelen sosyal değişimleri çözümlemeye çalışır.

➤ **Laiklik ve Sekülerizm**

- Bir toplumun çağdaşlaşması için, ilerlemesini engelleyen her türlü eski kalıplardan kurtulması gerekir. **“laicisme”** sözcüğü = **“halksallaştırma”**
- Laiklik sadece din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması değildir.
- **Secularism** = Bir toplumun eski engellerinden kurtularak çağdaşlaşmasında esas olan unsurdur.

➤ **İlerlemenin anahtarı Sekülerleşme ve Çağdaşlaşma**

- **Berkes**, Laiklik yerine, **Sekülerleşme** ve **Çağdaşlaşma** kavramını tercih eder. Daha geniş anlamda **“kutsallaşmış gelenek boyunduruğundan kurtulma”**
- **Sekülerizm kavramı** = geleneksel katılaşmış kurum ve kurallar karşısında zamanın gereklerine uyan kurum ve kuralları geliştirme.
- Çağdaşlaşma ile birlikte **“dinselleşme eğilimi”** devreye girer.

➤ **Türk toplumunda Batıcılık ve Çağdaşlaşma**

- **Türk toplumunda Çağdaşlaşma**, Osmanlı Devletinin geri kalmışlığında fark edilmesiyle başlamıştır. Osmanlıda Batılaştırma ön plandadır. Berkes’e göre bu yanlıştır. Çünkü Batı iki yüzlüdür ve kendi dışındakilerin gelişmesini istemez. **Berkes’e göre; Batılaştırmak** esastır.
- **Atatürk**, Milli Kurtuluş Savaşı biter bitmez toplumsal devrim savaşına girer. Türkiye’nin Çağdaşlaşması bu şekilde olur.

➤ **Atatürk Devrimleri ve Türk ulusçuluğu**

- Milli Kurtuluş Savaşı Türklerin **çağdaşlaşmasında** ve **milliyetçi** olmasında önemli bir dönüm noktasıdır.
- **Kemalizm** veya **Türk ulusçuluğu** ilerlemeci bir akımdır.